Herijking routekaart verduurzaming monumenten

Inleiding

In het najaar van 2018 heeft de monumentensector de routekaart verduurzaming monumenten aangeboden aan de klimaattafel `gebouwde omgeving'. Hiermee heeft de sector uitdrukking gegeven aan de wens om ook monumenten te verduurzamen en zo een bijdrage te leveren aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs.

De betrokken partijen uit de monumentensector hebben de ambitie benoemd om in 2030 een CO2 reductie te realiseren van 40% in 2030 en 60% in 2040 als gemiddelde over de gehele monumentenvoorraad. Inmiddels zijn vier jaar verstreken en dwingen de tot nu toe behaalde resultaten, maar ook de veranderde omstandigheden, tot een herijking van de routekaart.

40% minder CO_2-uitstoot in 2030 en 60% minder CO_2-uitstoot in 2040 ten opzichte 1990 als gemiddelde over de hele monumenten voorraad.

Eind september 2022 is de eerste monitoringsrapportage over de prestatie van de monumentensector verschenen, waarin o.a. verslag wordt gedaan van de behaalde energiebesparing en CO2 reductie van de monumentenvoorraad. Voor de periode t/m 2022 is een besparing berekend van rond de vier procent op het gasverbruik. Ondanks dit positieve resultaat is de progressie nog te laag om het beoogde resultaat van 40% CO2 reductie in 2030 te behalen.

Daarnaast blijkt uit kwalitatief onderzoek de grote verduurzamingsambitie bij eigenaren die we in goede banen moeten leiden. Ook daar zullen de partners van de Routekaart een belangrijke rol in moeten spelen. Redenen te meer om in deze herijking van de routekaart goed te kijken naar de mogelijkheden om de geplande CO2 reductie te realiseren en daar waar mogelijk het proces van CO2 reductie te versnellen.

Met de vernieuwde ambitie in deze herijking wordt gevolg gegeven aan de oorspronkelijke doelen van de routekaart om zorg te dragen dat deze ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden.

Samenvatting

In dit herijkingsdocument van de routekaart is versnelling het uitgangspunt. Om deze versnelling te bereiken is er een zestal speerpunten benoemd die hun uitwerking hebben gekregen in werkgroepen en actieplannen.

In deze herijking staat continuering van de huidige monitoring, als eerste speerpunt, voorop met een duiding en een bredere inzet van data en inzichten als aandachtspunt. Inzicht in voortgang bij het behalen van de verduurzamingsambities is van cruciaal belang.

Het tweede speerpunt is financiering, waarbij in deze herijking de focus ligt op een breder assortiment aan financieringsmogelijkheden voor rijks- en niet rijksmonumenten en het optimaliseren van duurzaamheidsregelingen en voorwaarden.

Voor de kwalitatieve inzet van middelen wordt het derde speerpunt ingezet: kennis en innovatie. Het ontsluiten van kennis en intensivering van samenwerking door o.a. toolboxen en opleiding maken onderdeel uit van de ambities op dit vlak evenals het verbreden middels het concretiseren van het onderwerp circulariteit.

Als vierde speerpunt spelen de gemeenten een cruciale rol in de klantreis van een monumenteigenaar. Met hun verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, informatievoorziening, toezicht en handhaving. Focus ligt bij deze werkgroep op de verbetering van de vergunningverlening, de besluitvorming, de personele capaciteit en uniformiteit in het afwegingskader. Om hier verbetering te realiseren is er een ambitie geformuleerd op het gebied van deskundigheidsbevordering, beschikbaarheid van informatie, tooling en capaciteitsverbetering.

Onderwijs en arbeidsmarkt, als vijfde speerpunt, is volledig gericht op de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel, zowel bij gemeenten als bij adviseurs en uitvoerders, hoofd – en handwerkers. Daarbij wordt o.a. ingezet op het delen van kennis en tooling, zodat de capaciteit en kwaliteit in het gehele proces van planvoorbereiding tot uitvoering en toezicht verbeterd.

Communicatie, als zesde speerpunt, is feitelijk ondersteunend aan alle werkgroepen en heeft, net als de overige werkgroepen, behoefte aan een ‘kapstok’ met budget en mandaat. Het belangrijkste communicatiemiddel, de website, is daarbij aan vernieuwing toe. Vanuit de werkgroep communicatie worden zowel de partners, waaronder de opdrachtgevers, als de overige werkgroepen en erfgoed professionals bediend.

De benoemde speerpunten kennen in de herijking hun eigen werkgroepen die deze onderwerpen verder hebben uitgewerkt. Op bepaalde punten zien we daarbij afhankelijkheden en overlap. Zo worden proces management/ondersteuningsstructuur vaak genoemd, naast medewerking van derden als ministeries, gemeenten en samenwerkingsbereidheid tussen diverse organisaties.

Wanneer de partners en opdrachtgevers van de routekaart de werkgroepen een vervolg willen geven in de uitwerking van de beschreven ambities dan is het raadzaam om daarbij afspraken te maken OCenW over de opdracht en mandaat. De behoefte aan een bovenliggende ondersteuningsstructuur en ondersteuning van de werkgroep communicatie ligt daarbij voor de hand.

Aanpak Herijking van de routekaart

In november 2022 is in workshop vorm gekeken naar de knelpunten die de voortgang in de energiebesparing en CO2 reductie hinderen. Op de partnerdag van de routekaart in december 2002 zijn de knelpunten toegelicht en is ook een aanvulling daarop opgehaald. In de bijlagen staan de uitkomsten van de workshop en partnerdag beschreven.

In de vele genoemde knelpunten en oplossingen zijn enkele rode draden te ontdekken zoals:

- De verbetering van de communicatie, maar ook de centrale aansturing daarvan. Daaronder valt tevens het goed informeren op allerlei wijzen om de beeldvorming te verbeteren en het urgentiebesef te vergroten.
- De benodigde aandacht voor nieuwe thema's als circulariteit en klimaatadaptatie.
- Het smeden van betere relaties met de kennisinstellingen en het gebruik van hun kennis en advies.
- Voldoende middelen en een breder assortiment aan financieringsmogelijkheden voor monumenten, met name de niet-Rijksmonumenten.
- Meer aandacht door gemeenten voor monumenten door een snellere vergunningverlening en daadkrachtig besluit. Ook de personele bezetting en de benodigde kennis bij gemeenten vraagt om aandacht.
- Het bevorderen van voldoende gekwalificeerd personeel bij de adviesbureaus en bouwbedrijven en de bijbehorende kennis.
- Het ter beschikking stellen van meetgegevens zodat eigenaren beter kunnen sturen op hun energieverbruik.
- Een belangrijke algemene conclusie is de wens om meer samenwerking te bewerkstelligen binnen en buiten de sector. Daarnaast vraagt de organisatiegraad om verbetering om de sector in beweging te krijgen.

In het voorjaar van 2023 is daartoe gestart met het formeren van werkgroepen op basis van de uitkomsten van de workshop en Partnerdag om de plannen beter uit te werken. Het gaat om de volgende werkgroepen:

- Cijfers en monitoring
- Financiering
- Kennis en innovatie
- Gemeenten
- Onderwijs en arbeidsmarkt
- Communicatie

De werkgroepen hebben in de loop van het voorjaar van 2023 actieplannen opgesteld en deze zijn in april aangescherpt tijdens een review.

Samenvatting actieplannen per werkgroep

Werkgroep cijfers en monitoring

Het doel is om meetgegevens voldoende ter beschikking te stellen zodat er beter gestuurd kan worden op het eigen energieverbruik. De focus ligt daarbij op het meten van de voortgang en het verkrijgen van inzicht en het delen van kennis daaromtrent. Aandacht wordt ook gegeven aan de monitoring van de effecten van verduurzaming op de monumentale waarde. Daarnaast wordt ingezet op verbetering van dienstverlening via platform duurzaamerfgoed.nl.

Korte termijn acties

Voor 2023 ligt de focus van het plan op de volgende punten: het online delen van datasets en informatie en het plan om de datakwaliteit (verbruiksdata) te valideren. Daarbij wordt er aandacht besteed aan duiding en toelichting. Ook het verbeteren van distributie en communicatie van inzichten is een actiepunt. Net als het delen van op maat vertaalde data en inzichten. Een verbetering van de planning en afstemming zal ook plaatsvinden.

Middellange termijn acties

Voor de middellange termijn (2-3 jaar) wordt de volgende invulling voorgesteld: de verbetering van de online omgeving, de onderbouwing voor circulariteit en het realiseren van het inzicht op effecten van verduurzaming op monumentale waarden en segmentatie op monumentale waarde en belang. Onderzoek bij eigenaren en/of de verduurzamende partij.

Samenwerking

De samenwerking zal vooral worden gezocht met de communicatie werkgroep. Het gaat o.a. om de verwijzing naar de cijfers via een nieuwe website.

Werkgroep financiering

Het doel is om meer financieringsmogelijkheden voor verduurzaming te realiseren en het optimaliseren van de landelijke voorwaarden van de generieke regelingen, daarbij te denken aan fondsen en subsidies. Het plan is vooral een team financiering samen te stellen om de ‘hobbels’ of weeffouten uit bestaande regelingen en het financieringstraject voor monumenteigenaren te halen. En om in kleinere teams gericht beleidstrajecten (mede) te ondersteunen vanuit partijen uit de routekaart.

Korte termijn acties

Als activiteiten voor 2023 worden genoemd de teamvorming en een start met het bepalen van de strategische beleidsdoelen inzake financiering. Ook worden de activiteiten voor de langere termijn bepaald. Het gaat vooral om activiteiten ter ondersteuning van beleidsvorming en het wegnemen van bestaande hobbels en knelpunten.

Middellange termijn acties

Het geformeerde team moet uitvoer gaan geven aan het strategische plan inzake de wijze waarop financiering van verduurzaming van monumenten gaat bijdragen aan de in de Routekaart gestelde ambitie. Daarnaast zal in kaart worden gebracht wat de bestaande overleg structuren zijn, zoals bijvoorbeeld Klimaat & Energie binnen alle sectoren van OCW en overlegstructuren inzake EU-normering.

Samenwerking

Ten aanzien van samenwerking met de andere werkgroepen wordt geconstateerd dat er samenhang is met werkgroep monitoring. Hieruit komen de inzichten voort die de urgentie van financiering en investering onderbouwen.

De werkgroep pleit voor het samenstellen van een team van vertegenwoordigers van partijen uit de routekaart, aangevuld met beleidsmedewerkers van o.a. OCW, BZK en EZK, dat half jaarlijks fysiek bij elkaar komt. Middelen van OCW worden nu voornamelijk ingezet voor de Rijksmonumenten. Verbreding naar andere departementen kan mogelijk ook oplossing zijn voor inzet op Gemeentelijke monumenten, waar de werkgroep nadrukkelijk aandacht aan wil besteden.

Werkgroep kennis en innovatie

Het doel van het actieplan is het optimaliseren van kennisdeling en het stimuleren van innovaties. De Subdoelen die daarbij horen zijn: de innovatie op het proces van verduurzaming, het verbeteren van kennis en tools met betrekking tot circulariteit*, het intensivering van samenwerkingen met diverse partijen en proeftuinen inzetten om innovaties door te ontwikkelen en te ontsluiten.

** Tijdens de overlegsessie in april werd duidelijk dat circulariteit concreter vertaalbaar is en binnen de doelen van de routekaart past, voor klimaatadaptatie geldt dat niet. Daarmee is niet gezegd dat dit geen onbelangrijk onderwerp is, maar wel dat klimaatadaptatie buiten de scope van de routekaart valt.*

Korte termijn acties

In 2023 worden de twee meest urgente knelpunten in het proces geïdentificeerd en aangepakt. Daarnaast wordt het onderwerp circulariteit verkend, om vanuit de Routekaart te bepalen wat circulariteit bij monumenten inhoudt en hoe het bijdraagt. Tevens het starten en/ of ontsluiten van drie proeftuinen en het creëren van een centrale informatieplek voor kennisdeling en samenwerking.

Middellange termijn acties

Voor de middellange termijn wordt voorzien: standaardisatie door middel van digitale instrumenten en daarvoor een opdracht uitzetten voor het ontwikkelen van uitvoerinstrumenten. Het opzetten van een opleidingstraject, het maken en ontsluiten van toolboxen voor circulariteit, het maken van een innovatieagenda, het verbetering van de samenwerking met benodigde organisaties als universiteiten en kennisinstellingen, het gezamenlijke innovatieve onderzoeken opzetten, expertmeetings organiseren en standaardisatie door implementatie van de ontwikkelde instrumenten met een evaluatiecyclus.

Samenwerking

De teamsamenstelling bestaat uit de RCE, gemeentelijke adviseurs en adviesbureaus, waaronder De Groene Grachten. Er moet nog wel een duidelijke teamsamenstelling en taakverdeling worden vastgesteld.

Onduidelijk is nog hoe de samenwerking met marktpartijen en kennisinstellingen gestalte moet krijgen. Wel duidelijk is de gewenste samenwerking met de werkgroep communicatie en de behoefte aan een centrale informatieplek (website).

Werkgroep gemeenten

Gemeenten hebben een sleutelrol rol in de vergunningverlening, de informatievoorziening, toezicht en handhaving. Doel van de werkgroep is om bij monumenten meer aandacht te krijgen van gemeenten voor: een snellere vergunningverlening en een daadkrachtig besluit. Daarnaast wordt aandacht gevraagd voor de personele ondersteuning en benodigde kennis en uniformiteit in het afwegingskader t.a.v. het toestaan van maatregelen. De focus van de aangedragen oplossingen ligt vooral op het vlak van kennis en kunde. Voor de werkgroep is de beschikbare capaciteit moeilijk beïnvloedbaar. De gekozen oplossingen bevinden zich dan ook vooral op het vlak van deskundigheidsbevordering, tooling voor het vergunningsproces en betere informatie die gemeenten kunnen gebruiken.

Korte termijn acties

In 2023 wordt ingezet op de bevordering van kennis en ervaring door het organiseren van kennissessies via o.a. een online leeromgeving, het ontwikkelen van tooling zoals een afwegingskader en een toolbox met instrumenten en goede voorbeelden, het verbeteren van de informatievoorziening, een betere ontsluiting van informatie voor eigenaren en het inzetten op vooroverleg tussen gemeente en eigenaar ter verbetering van de vergunningverlening.

Middellange termijn acties

Ingezet wordt op het verbeteren uniformiteit van beoordelingen daarmee duidelijkheid voor de eigenaar, het volgen en verbeteren van kennis en ervaring bij gemeenten, aandacht scheppen voor de benodigde tooling, het opzetten van een detacheringspool voor gemeenteambtenaren en stimuleren voldoende van personele capaciteit.

Samenwerking

Samenwerking zal worden gezocht met een passende vertegenwoordiging van gemeenten en organisaties.

Daarnaast wordt ondersteuning verzocht vanuit de communicatiewerkgroep en zijn er mogelijke samenwerkingen met de werkgroep onderwijs en met de werkgroep financiering als het gaat om leges van vergunningen.

Werkgroep onderwijs en arbeidsmarkt

Het doel is het bevorderen van voldoende gekwalificeerd personeel bij verschillende organisaties. De werkgroep voorziet dat er mede als gevolg van vergrijzing veel mensen vertrekken uit de sector. Naast het verlies van kennis gaat dat tevens leiden tot een tekort aan beleidsmakers en uitvoeringscapaciteit. De werkgroep wil de slagkracht vergroten, uitwisseling van kennis en praktijkervaring stimuleren en continuïteit waarborgen.

Korte termijn acties

In 2023 wil de werkgroep vooral inzetten op de teamsamenstelling en de uitwerking van een concreet plan van aanpak. Verder wil het team afspraken maken voor traineeships en zorgen voor betere ontsluiting van bestaande informatie.

Middellange termijn acties

Op de middellange termijn zal worden ingezet op de deskundigheidsbevordering op het gebied van verduurzaming, het zorgen voor adequate tooling die helpt bij het vergunningsproces, het zorgen voor voldoende capaciteit in de uitvoer zodat de (on)mogelijkheden t.a.v. verduurzaming van monumenten snel ingeschat worden en het zorgen voor betere producten. Daarnaast het bevorderen van een zijstroom met stageplaatsen en traineeships, het onderzoeken of er mensen ingezet kunnen worden met een afstand tot de arbeidsmarkt, het bevorderen van kennis en ervaring via kennissessies, intervisiegroepen en samenwerkingsverbanden en de tooling verbeteren door een onderzoeksgroep in te richten.

Samenwerking

Voor de uitvoering is samenwerking met verschillende organisaties nodig, het is dus breder dan de huidige werkgroep. Deze samenwerking moet nog nader worden ingevuld. De uitvoering heeft een lange aanloop omdat de medewerking van meerdere organisaties nodig is. Er is een trekker nodig die voor de verbinding zorgt en informatie uitwisselt.

Ten aanzien van de interne samenwerking: een samenwerking met werkgroep Kennis en innovatie is te verwachten. Met de werkgroep gemeenten zal moeten worden afgestemd wie precies wat oppakt ten aanzien van de bevordering van de deskundigheid en de beschikbaarheid van gemeenteambtenaren.

Werkgroep communicatie

De doelgroep zijn de aangesloten partners van de Routekaart en andere erfgoedprofessionals die betrokken zijn bij verduurzaming van monumenten. De werkgroep richt zich in eerste instantie op de verbindende rol tussen de partners van de Routekaart en het bieden van relevante kennis aan erfgoedprofessionals op duurzaamerfgoed.nl. De strategie van de werkgroep is de partners van de Routekaart Verduurzaming Monumenten actiever en herkenbaarder inzetten als versneller van deze opgave. Dat doet de werkgroep Communicatie door informatie op te halen uit de benoemde werkgroepen, kennis van activiteiten binnen de Routekaart Verduurzaming Monumenten te delen, partners onderling te verbinden en kennisdeling te stimuleren door onder meer kennissessies te organiseren en relevante kennis aan erfgoedprofessionals te bieden op duurzaamerfgoed.nl.

Korte termijn acties

De werkgroep ziet een rol als aanjager door een actievere rol te nemen bij het ophalen van informatie uit werkgroepen en te ontsluiten voor partners en relevante stakeholders op duurzaamerfgoed.nl, het organiseren van voortgangsbijeenkomsten voor het delen van informatie uit de werkgroepen, het verzorgen van de communicatie over de voortgang uit de werkgroepen naar alle partners en het ontsluiten van kennis en innovaties die voortkomen uit de Routekaart richting relevante stakeholders zoals gemeenten.

De werkgroep wil tevens het kennis delen bevorderen door: van duurzaamerfgoed.nl een wegwijzer te maken naar relevante kennis over verduurzamen, met als doelgroep de erfgoedprofessionals, een podium bieden aan Routekaart-partners op De Week van het Duurzaam Erfgoed, het jaarlijkse event voor stakeholders in de duurzaamheid en erfgoedsector en jaarlijks een partnermiddag organiseren waar we kennis delen uit activiteiten van de werkgroepen en andere relevante inzichten.

De werkgroep wil ook de samenwerking bevorderen door: een duidelijker gezicht naar buiten te creëren, het activeren en aansluiten van nieuwe betrokken partners en zorgen voor een bredere veldvertegenwoordiging, de onderlinge samenwerking tussen partners stimuleren door partners bij

elkaar te brengen, off- en online, middels kennisdeling en evenementen, het stimuleren van het vernieuwen en opschalen van oplossingen en initiatieven t.b.v. de versnelling van de doelen van de Routekaart.

Middellange termijn acties

Begin 2024 worden de activiteiten uit 2023 geëvalueerd en de focus en bijbehorende activiteiten voor 2024 bepaald. Tevens wordt ingezet op een nieuwe website met meer mogelijkheden die ook voldoet aan de wensen van de overige werkgroepen.

Samenwerking

Er zal samenwerking plaatsvinden met alle werkgroepen en ook partners binnen en buiten de Routekaart in vooral een ondersteunende rol. Opmerking: gemeenten en provincies hoeven zich niet allemaal individueel als partner aan te melden, overkoepelende partijen als IPO/ VNG en FGM wel.

Ondersteuningsstructuur

Uit de overlegmomenten met de verschillende werkgroepen is de uitdrukkelijke wens na voren gekomen om een betere ondersteuningsstructuur op te zetten voor de uitvoer van de Routekaart. Daarbij wordt gedacht aan een boegbeeld die de sector en de betrokken overheden kent en over de eigenschappen beschikt om zaken op de agenda te krijgen en ook zaken kan aanjagen.

Deze persoon moet invulling geven aan: de behoefte aan een trekker, lobbyist, programma manager die voor de verbinding zorgt, de behoefte aan beleidskennis, de behoefte aan communicatie en organisatiecapaciteit en ondersteuning. Hij/zij moet tevens zorgen voor opdracht, mandaat en budget en de rapportage en voortgangsbewaking verzorgen.

Bijlage 1

De financieringsbehoefte

In deze bijlage wordt een schets gegeven van de benodigde financiering voor de herijkte ambitie.

Werkgroep monitoring

Voor de kwantitatieve monitoring door bureau Fenicks is jaarlijks € 75.000,- nodig, waarvoor reeds budget beschikbaar is. Ook voor de kwalitatieve monitoring door het NRF is jaarlijks € 5.000,- nodig. Ook dat budget is reeds beschikbaar. Een onderzoek naar het samenspel tussen verduurzamen en het behoud van de monumentale waarde is op de langere termijn nodig. Een kosteninschatting daarvan is nog niet gedaan.

Er is geen extra capaciteit in FTE nodig. Het huidige monitoringsteam blijft gelijk van opzet en valt qua kosten in het huidige budget.

Werkgroep financiering

Voor communicatie, marketing en planvorming wordt een budget gevraagd van €5.000 p.j.

Ten aanzien van de benodigde capaciteit: aanvullend is er vanuit de werkgroep behoefte aan een beleidsmedewerker (als onder deel van de ondersteuningsstructuur), die de politiek kent en in een vrijere rol dan de opdrachtgevers kan bewegen tussen markt en de departementen. Dit is volgens de werkgroep noodzakelijk om ook bepaalde resultaten daadwerkelijk op te leveren.

Werkgroep kennis en innovatie

Als benodigde ondersteuning wordt gevraagd om financiële middelen voor de uitvoer van de verschillende activiteiten. Voor het eerste jaar bedraagt de benodigde investering, naast de inzet van de deelnemers aan de werkgroep, naar schatting €10.000,- De vervolginvestering is nog niet volledig uitgewerkt. Bij de FTE inzet is uitgaande van deelname aan de werkgroep om niet.

Werkgroep gemeenten

Er is geen budget nodig of extra FTE, uitgaande van inzet uren deelnemers om niet.

Werkgroep onderwijs en arbeidsmarkt

In 2023 (aanloop) zijn de kosten beperkt, daarna wel mogelijk kosten. De werkgroep schat in dat er 1 coördinator van 0,8 FTE nodig is om de ambities van de werkgroep waar te maken.

Werkgroep communicatie

Een inschatting van de kosten voor een nieuwe website bedraagt €40.000,- ex btw. De huidige personele kosten zijn gedekt in de begroting van de RCE. Voor uitvoering van de beschreven actieplannen is een toename nodig van 0,2 FTE. Het totaal komt dan uit op een capaciteit van 0,4 FTE. Hierbij uitgaande van een vergelijkbare teamsamenstelling waarin de benodigde uren van de deelnemers om niet beschikbaar worden gesteld.

Ondersteuningsstructuur

Gedacht wordt aan een ondersteuning van 0,8 FTE.

Totaal overzicht van de ingeschatte extra kosten en personele inzet

Voor de realisatie van de gepresenteerde plannen in 2023 en 2024 zou in ieder geval een aanvullend cashbudget nodig zijn van ongeveer 60.000 euro (ex BTW), waarin de website de grootste post vormt. Qua jaarlijkse personele ondersteuning wordt in totaal additioneel 1,8 FTE gevraagd.

Bijlage 2

Toelichting op de individuele werkgroep plannen

Werkgroep cijfers & monitoring

De trekkers en betrokkenen van werkgroep cijfers & monitoring

De trekkers zijn: Sjoerd Slagter (NRF) , Jan-Hylke de Jong (Bureau Fenicks). De Betrokkenen zijn: Arno Boon (Boei), Nanette de Jong (RCE), Suze Gehem / Tessel de Rooij (Groene Grachten).

Het doel

Het voldoende ter beschikking stellen van meetgegevens zodat eigenaren, onderzoekers, beleidsmakers en geïnteresseerden beter kunnen sturen op het eigen energieverbruik en dat van monumenten als geheel. De focus ligt daarbij op het meten van voortgang, het verkrijgen van inzicht in knelpunten en behoefte, het delen van kennis en inzichten en daarmee bijdragen aan o.a. urgentiebesef en verbeteringen.

Naast het meten van het energieverbruik zal ook aandacht blijven worden besteed aan het kwantitatief monitoren van de effecten van verduurzaming op de monumentale waarden.

Subdoel is het verbeteren van de dienstverlening via het platform (duurzaamerfgoed.nl) door het beschikbaar stellen van data en inzichten en het uitdragen naar alle betrokken en/of belanghebbende partijen.

Voorgenomen en haalbare oplossing(en)

Het continueren van de huidige monitoring activiteiten; kwantitatief en kwalitatief onderzoek.

- Daarbij meer aandacht voor duiding en toelichting op de cijfers van het kwantitatieve onderzoek naar het energieverbruik
- Het verduurzamingsproces van een 50-tal panden (uit het ontzorgingsloket) over langere tijd volgen in verband met het kwalitatief onderzoek naar de effecten op de monumentale waarde.
- Distributie / communicatie verkregen data en inzichten verbeteren (meer doen met de data)
- Vertalen in grafieken en infographics
- Benutten meerdere kanalen van partners en derden voor het delen van verkregen inzichten

- Online omgeving – het platform geschikt maken voor extern raadplegen
    - Met per kwartaal een prikkelende analyse
    - Waaronder analyse effect verdichting en intensivering gebruik herbestemde en her-te-bestemmen monumenten: hoe groot is het te verwachten effect op de opgave?
    - Inzicht eventuele verschillen en ondersteunende cijfers CBS en andere partijen met die van deze Routekaart monumenten
    - Online ontsluiten overzichten in extern deel dashboard
    - Startpunt voor delen van data

- Koppeling met andere werkgroepen en betrokkenen
    - Aan welke data en inzichten hebben zij behoefte en kunnen wij dat leveren?
    - Binnen de routekaart en buiten (klimaattafels maatsch. Vastgoed). Doel is vergroten relevantie monumenten binnen de andere sectoren.

- Delen van op maat vertaalde data en inzichten (doelgroep/organisatie/partner)
    - Algemeen:
        a. Wat kan er wat is er, wat is uw (toekomstige) rol en belang?
        b. Ontwikkeling EU en landelijk voor voetlicht brengen.
        c. Bijpraten over Routekaart.

    - Opzet:
        a. De regio in en kennis delen met erfgoedprofessionals zoals erfgoedloket, steunpunten, Monumentenwacht, Provincies IPO, VNG FGM en Grote beheerders van monumenten.

    - Data delen: Waar te beginnen? Welke objecten?
        a. Plan voor benaderen woningeigenaar 45% bvo /80% vd adressen.
        b. Op provincie- & gemeentelijk niveau
        c. Benchmark per provincie & gemeente, Kerkelijke organisaties en Stadsherstel/verenigingen tot behoud/corporaties
        d. Voor het kwalitatief onderzoek naar de effecten van verduurzaming op de monumentale waarden starten met een 10-tals interviews met stakeholders in het werkveld

- Circulariteit en klimaatadaptatie krijgen steeds meer aandacht en vragen ook om cijfermatige onderbouwing.
    - Binnen de werkgroep willen we aandacht besteden aan de vraag hoe wij deze onderwerpen meetbaar kunnen maken
    - Om de voortgang op dit thema vervolgens te monitoren en rapporteren in de uitkomsten van de werkgroep

- Overige activiteiten
    - De datakwaliteit verhogen mbv datavalidatiemodel, aanvang Q2 2023. -> reeds gestart in samenwerking met Provincie Groningen.
        - Doel vergroten navolgbaarheid
        - Aanzet tot landelijke uitwisselingsstandaarden formuleren
        - Toegevoegde waarde energiedata monumenten in relatie tot andere bronnen - waaronder CBS gegevens – kwantificeren.
    - Nadenken over relevantie/segmentering van monumenten op monumentale waarde en belang. Ook in kader van mogelijkheden en uitvoerbaarheid van verduurzaming.

<u>Activiteiten voor 2023</u>

- aandacht voor duiding en toelichting op de cijfers
- verbeteren distributie / communicatie verkregen data en inzichten w.o.;
    - Vertalen in grafieken en infographics (Jan-Hylke ism Sjoerd + vormgeving/communicatie)

        - Benutten meerdere kanalen van partners en derden voor het delen van verkregen inzichten (…)
- Delen van op maat vertaalde data en inzichten (doelgroep/organisatie/partner)
    - Koppeling met andere werkgroepen en betrokkenen (…)
    - Datakwaliteit verhogen (Jan-Hylke)
    - In programma Erfgoed en Duurzaamheid van de RCE project opnemen over monitoring effecten verduurzaming op monumentale waarden (Frank en Nanette)
- Planning en afstemming;
    - Over 1,5 jaar (al) update rapportage monitor BZK = over 11 maanden starten.
    - 2x per jaar overleg stuurgroep met raadgevers Frank, Arno, Nanette, Rik, Tessel.
    - Elk kwartaal functioneel overleg petit comité uitvoerders en trekkers.

<u>Activiteiten op de langere termijn</u>

- Online omgeving – het platform geschikt maken voor extern raadplegen.
- Cijfermatige onderbouwing van circulariteit en klimaatadaptatie.
- Nadenken over relevantie/segmentering van monumenten op monumentale waarde en belang. Ook in kader van mogelijkheden en uitvoerbaarheid van verduurzaming.
- Inzicht in de effecten van verduurzaming op monumentale waarden.

<u>Benodigde ondersteuning</u>

- Ondersteuningsstructuur met budget en mandaat 2023-2025.
- Ondersteuning communicatiewerkgroep en budget (tbv infographics etc.)
- Budget voor uitvoering en aanvullende (beschreven) activiteiten / maatwerk
- Website met meer functionaliteiten (plek om data te ontsluiten)
    - Kan ook via plug-in Tableau-software. Dit is relatief eenvoudig te regelen.

Werkgroep Financiering

<u>De trekkers en betrokkenen van werkgroep financiering</u>

De trekkers zijn: NRF (Hans Jacobs, Fleur Cools). De betrokkenen zijn: OCW (Thomas v/d Berg), Voorzitter SOM/Wijnhuisfonds (Suzan te Brake)

<u>Doelen</u>

- Een breder assortiment aan financieringsmogelijkheden (fondsen/subsidies) voor verduurzaming van alle monumenten (m.n. ook niet-rijksmonumenten); en
- het optimaliseren van de (landelijke) subsidievoorwaarden van generieke duurzaamheidsregelingen (fondsen/subsidies).

Dit gaat niet vanzelf en wordt steeds complexer. Het gaat primair om het gericht beïnvloeden van processen van beleid- en besluitvorming. Hiervoor is menskracht benodigd, meer specifiek ondersteuning van (erfgoed) ambtenaren die dicht op deze beleid- en besluitvorming zitten. Zowel van binnen als van buiten de overheden proberen organisaties invloed uit te oefenen op die processen. Dat geldt ook voor de individuele partners binnen de Routekaart Verduurzaming Monument. Echter binnen de Routekaart streven we een gezamenlijke ambitie na. Deze zal deels door de markt, maar ook deels door de overheid bekostigd moeten worden. Belangrijk doel is daarom tevens:

- Samenstellen van een team (werkgroep Financiering?) dat (erfgoed)ambtenaren (rijk/regionaal) kan ondersteunen bij het gericht beïnvloeden van processen van beleid- en besluitvorming inzake financiering van de verduurzaming van monumenten.
- Een centraal loket: mogelijk lopen aanvragen via andere ministeries, maar wel duidelijke plek waar monumenteneigenaren terecht kunnen voor informatie en optimaliseren van strategische indiening van aanvragen.

Invloed is hoog binnen sector, en met name voor rijksmonumenten (1 vast ministerie). Invloed neemt af, naar mate we op terreinen komen anders dan erfgoedbeleid. Op rijksniveau (dichterbij BZK of EZK) en provinciaal niveau lijkt dit nog wel kansrijk. Bij gemeenten neemt de invloed op andere terreinen meer af, dat meer versnipperd cq. netwerken bevinden zich op grote afstand.

<u>Voorgenomen en haalbare oplossing(en)</u>

- Team samenstellen met beleidsmedewerkers vanuit OCW, BZK, EZK, IPO, VNG en FGM, aangevuld met (beleids-)medewerkers vanuit Nationaal Restauratiefonds en Belangenorganisaties (FIM en SOM); afhankelijk van schaalniveau kunnen kleinere formaties worden gemaakt;
- Strategische beleidsdoelen formuleren (cq. als team input geven op strategische beleidsdoelen) inzake de wijze waarop financiering van de verduurzaming van alle monumenten gaat bijdragen aan de in de Routekaart gestelde ambitie (naar analogie van “Strategisch Plan Monumentenzorg, D’Ancona”);

<u>Activiteiten per doel voor 2023</u>

- Team samenstellen met beleidsmedewerkers vanuit OCW, BZK, EZK, IPO, VNG en FGM, aangevuld met (beleids-)medewerkers vanuit Nationaal Restauratiefonds en Belangenorganisaties (FIM en SOM) dat halfjaarlijks fysiek bij elkaar komt;
- Kleinere teams formeren per schaalniveau (Rijk, Provincie en Gemeenten) die eens per kwartaal vergaderen (fysiek of digitaal);
- **Start** met formuleren strategische beleidsdoelen formuleren (cq. als team input geven op strategische beleidsdoelen) inzake de wijze waarop financiering van de verduurzaming van alle monumenten gaat bijdragen aan de in de Routekaart gestelde ambitie.

<u>Activiteiten per doel langere termijn</u>

- Halfjaarlijks fysiek bij elkaar komen met beleidsmedewerkers vanuit OCW, BZK, EZK, IPO, VNG en FGM, aangevuld met (beleids-)medewerkers vanuit Nationaal Restauratiefonds en Belangenorganisaties (FIM en SOM);
- Per kwartaal samen komen in kleinere teams per schaalniveau (Rijk, Provincie en Gemeenten);
- Afronden en gedragen Strategisch Plan Financiering Verduurzaming Monumentenzorg met strategische beleidsdoelen inzake de wijze waarop financiering van de verduurzaming van alle monumenten gaat bijdragen aan de in de Routekaart gestelde ambitie.

Benodigde ondersteuning

- Voorzitter team/verslaglegging vanuit nieuwe ondersteuningsstructuur Routekaart (dus de programmamanager/boegbeeld als voorzitter);
- Gecommitteerde (beleids-)medewerkers die deelnemen aan de verschillende teams (en draagvlak vanuit sector voor deze afvaardiging);
- Schrijver/Begeleider totstandkoming gedragen Strategisch Plan Financiering Verduurzaming Monumentenzorg;
- Secretariële ondersteuning vanuit nieuwe ondersteuningsstructuur Routekaart i.v.m. plannen bijeenkomsten voor de verschillende teams;

Werkgroep Kennis en Innovatie

De trekkers en betrokkenen van werkgroep Kennis en Innovatie

Trekker(s): Groene Grachten (Suze Gehem en Tessel de Rooij), RCE (Frank Buchner)

Betrokkenen: RCE (Jaap Lageman)

Het doel

Het optimaliseren van kennisdeling en stimuleren van innovaties, zodat er versnelling in verduurzaming van monumenten ontstaat. Dit doen we door onderstaande subdoelen:

1. Procesinnovatie van stappen die nodig zijn bij de verduurzaming van monumenten
2. Verbeteren kennis over en ontwikkelen van tools voor circulariteit en klimaatadaptatie
3. Intensiveren van de samenwerking tussen kennisinstellingen, kennisdragers in de sector en de overheid en het makelen van kennis.
4. Proeftuinen om innovaties door te ontwikkelen naar bewezen aanpakken

Oplossing per doel

1. Procesinnovatie van stappen die nodig zijn bij de verduurzaming van monumenten

Met de werkgroep bepalen we waar de meeste impact gemaakt kan worden met als doel de versnelling van de verduurzaming (dus minder CO2 uitstoot) van monumenten. Vraagt dit bijvoorbeeld op een procesinnovatie ten behoeve van eigenaren of juist bij gemeentes. Uit deze lijst gaan we in 2023 met de 2 meest urgente knelpunten aan de slag en daarvoor bepalen we benodigde tools/acties e.d. De overige punten op de lijst kunnen in de jaren erna worden opgepakt.

SMART: uiterlijk in juli 2023 zijn de 2 meest urgente punten opgesteld en in september ligt er een voorstel om deze op te lossen. Die vanzelfsprekend in de laatste maanden van het jaar worden uitgevoerd.

2. Circulariteit en klimaatadaptatie

Het ontbreekt aan kennis en ambitie op de terreinen van klimaatadaptatie en circulariteit. We zetten daarom in op kennisontwikkeling van circulaire materialen en klimaat adaptieve oplossingen. Daarbij hoort ook het verbeteren van de kennis op deze gebieden door middel van training en het laagdrempelig ontsluiten van kennis. Er komt een innovatie agenda, met thema's die in de komende jaren onderzocht worden.

Met de hele groep Routekaart Verduurzaming monumenten articuleren wat circulariteit bij monumenten inhoudt en hoe dit bijdraagt aan (versnellen van) CO2 reductie.

Wat betreft klimaatadaptatie onderzoeken wat de koppelkansen zijn voor CO2 reductie, zoals kansen bij funderingsherstel. Maar misschien ook wel grootschaliger. RCE zal verbinding zoeken met het programma Water en Klimaat en verkennen wat de mogelijkheden zijn voor gebouwgebonden oplossingen/impact.

3. Intensiveren van de samenwerking tussen kennisinstellingen, kennisdragers in de sector en de overheid en het makelen van kennis

De relatie met kennisinstellingen als TUD en Nijenrode is niet sterk. Verder is de kennis grotendeels versnippert. We zetten in op het integreren van kennis, beter ontsluiten van deze kennis en het versterken van de samenwerking met kennisinstellingen.

4. Proeftuinen om innovaties door te ontwikkelen naar bewezen aanpakken

Vanuit het adagium “Show don’t tell” worden in proeftuinen innovatieve toepassingen getest. De afgelopen jaren zijn er diverse projecten of regelingen geweest om innovaties om monumenten te verduurzamen te stimuleren. Een knelpunt is dat de implementatie van innovaties (schaal maken) traag gaat.

<u>Activiteiten per doel 2023</u>

Standaardisatie door middel van digitale instrumenten bij de implementatie:

Er wordt een opdracht uit gezet voor het ontwikkelen van uitvoerinstrumenten voor erfgoedpanden. Deze instrumenten helpen particuliere monumenteigenaren in het proces van verduurzaming, specifiek in de voorbereiding op de uitvoeringsfase. Bijvoorbeeld bij het aanvragen van vergunningen of het opstellen van werkomschrijvingen voor uitvragen richting marktpartijen. Zo borgen we kwaliteit bij de uitvoering van de energietransitie in de erfgoedsector.

Betrokken organisaties: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, De Groene Grachten, Stichting ERM, FGM?

Het opzetten van een opleidingstraject:

Het opzetten van een opleidingstraject met een roulerend traineeship als vast onderdeel. Hiervoor benutten we de leerervaringen uit de praktijk van DuMo adviseurs. Het opleidingstraject leidt jong talent maar ook zijinstromers op tot DuMo adviseur met trainingen. Waarna de trainees over de periode van een jaar bij twee verschillende erfgoedpartijen aan de slag gaan om praktijkervaring op te doen.

Betrokken organisaties: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Boei, De Groene Grachten, Nico de Bont, Monumentenwachten, Nationaal Restauratiefonds, TU Delft, HvA

Toolboxen circulariteit en klimaatadaptatie:

Er wordt een innovatie agenda opgesteld met specifieke onderzoeken. Verder wordt er een opdracht uitgezet voor het ontwikkelen van een toolbox circulariteit en een toolbox klimaatadaptatie, beiden toegespitst op de historisch gebouwde omgeving. In deze toolboxen komen afwegingskaders die helpen om zo circulair mogelijk te werk te gaan en te kiezen voor klimaat adaptieve oplossingen.

Betrokken organisaties: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Stichting ERM, NIBE, Nico de Bont, De Groene Grachten, RVO (programma circulair bouwen)

Samenwerking universiteiten en kennisinstellingen:

Drie proeftuinen starten waarin circulariteit en klimaatadaptatie een plek krijgen. Deze resultaten meten en inzichten delen.

Kennis verzamelen, versterken en ontsluiten

Voor het verbeteren en beter ontsluiten van Kennis gaan we:

- gezamenlijk innovatieve onderzoeken te doen en te vragen zitting te nemen in werkgroepen.
- In samenhang met de activiteiten van de communicatie werkgroep van de Routekaart creëren we een plek waar informatie voor de deskundigen wordt verzameld en ontsloten.
- Expertmeetings organiseren: 3 per jaar waar de deskundigen samen komen en thema's bespreken
- Op een centrale plek verwijzen naar bestaande platforms die betrouwbare informatie voor eigenaren bieden en over deze platforms communiceren.

Dit doen we voor onder meer adviesbureaus, architecten, aannemers, erfgoedambtenaren en WO, HBO, MBO opleidingen.

<u>Activiteiten per doel na 2023</u>

Standaardisatie:

De in 2023 ontwikkelde instrumenten zullen in 2024 worden geïmplementeerd. Vanaf de implementatie wordt de effectiviteit gemonitord en door middel van een evaluatiecyclus verbeterd. Ook wordt onderzocht of de standaardisatie ook kan worden uitgebreid, bijvoorbeeld voor combinaties van maatregelen of andere doelgroepen zoals monumentale VvE complexen.

Opleidingstraject:

De activiteiten uit 2023 lopen door in de komende jaren. Opleidingstraject is naar schatting een 2 jarig programma.

Toolbox circulariteit en klimaatadaptatie:

De toolboxen worden in 2024 op een laagdrempelige manier ontsloten middels gebruiksvriendelijke tools. De ontwikkeling, implementatie en evaluatie vinden de komende jaren plaats.

Betrokken organisaties:

Trekker(s): RCE programma erfgoed en duurzaamheid (Ilse Koreman en Frank Buchner) en De Groene Grachten (Suze Gehem en Tessel de Rooij)

Betrokkenen: NIBE (Birgit Dulski), Nico de Bont (Sanne Deckers), (Boei) Robert Tersmette, Hendrick de Keyser (Guus van Seijen), RVO (programma circulair bouwen)

Benodigde ondersteuning:

- Financiële middelen voor het uitzetten van opdrachten ten behoeve van de ontwikkeling van instrumenten, toolboxen, proeftuinen en een opleidingstraject.

Werkgroep gemeenten

De trekkers en betrokkenen van werkgroep gemeenten

Trekker(s): Programma erfgoed en duurzaamheid RCE (contactpersoon Frank Buchner)

Betrokkenen: RCE (Jaap Lageman, Els Romeijn), Erfgoedacademie (Anita Portanje), VNG (Annelies Groenesteijn, Fenna van Hout), Gemeente Delft (Bas de Bont), Gemeente Den Haag (Ilse Rijneveld), Gemeente Hilversum (F.Hench), Gemeente Utrecht (Justine Timmerman), FGM (Rients-Anne Slotema), Groene Grachten (Tessel de Rooij), Nationaal Restauratiefonds (Fleur Cools)

Het doel

"Meer aandacht door gemeenten voor monumenten door een snellere vergunningverlening en daadkrachtig besluit. En ook meer aandacht voor de personele bezetting en de benodigde kennis bij gemeenten. Daarnaast ook meer uniformiteit in het afwegingskader om maatregelen wel of niet toe te staan en ook zorgen dat voldoende kennis aanwezig is bij gemeenten."

Toelichting op de rol van gemeenten

- **Vergunningverlening:** Gemeenten spelen een cruciale rol in de klantreis van de monumenteigenaar. Belangrijkste rol is die van vergunningverlener. Deze taak kan niet door een andere partij of op een andere manier gedaan worden. Om te versnellen met de verduurzaming van alle monumenten in Nederland moeten gemeenten dan ook perfect uit- en toegerust zijn op deze taak.
- **Informatievoorziening:** Daarnaast speelt de gemeente een rol richting eigenaren als het gaat om het informeren van de eigenaren over de (on)mogelijkheden t.a.v. de verduurzaming van het monument.
- **Toezicht en handhaving:** Tot slot heeft de gemeente een belangrijke taak op het gebied van toezicht en handhaving. Het is de gemeente die toe moet zien dat de verduurzaming van het monument ook daadwerkelijk uitgevoerd wordt op de manier die vergund is.

Voorgenomen haalbare oplossingen per doel

1. Deskundigheidsbevordering op het gebied van verduurzaming van monumenten bij gemeenten.
2. Zorgen voor adequate tooling die gemeenten helpt bij het vergunningproces.
3. Zorgen voor voldoende capaciteit bij gemeenten om eigenaren te informeren over de (on)mogelijkheden t.a.v. verduurzaming van monumenten, binnen de gestelde termijnen vergunningen af te kunnen doen, alsmede invulling te geven aan taken van toezicht en handhaving.
4. Zorgen voor producten en betere ontsluiting van bestaande informatie (zoals platform Monumenten.nl) die gemeenten kunnen gebruiken in de informatievoorziening richting eigenaren van monumenten over verduurzaming.

Activiteiten per oplossing/doel 2023

Kennis en ervaring

- Organiseren van kennissessies voor gemeenten. In 2022 is dit door de RCE i.s.m. de ErfgoedAcademie in gang gezet. In 2023 zal hieraan een vervolg gegeven worden. Voor het vervolg zal dit meer tijd- en plaatonafhankelijk vormgegeven worden met een online leeromgeving i.c.m. live Q&A-sessies. Het resultaat van de kennissessies zal zijn dat de gemeenteambtenaar (nog) meer is toegerust is op de taak en daarin daadkrachtig en proactief kan opereren.

Tooling

- Ontwikkeling van een Afwegingskader Verduurzaming Monumenten door de RCE m.m.v. FGM en VNG. Met behoud van de decentrale beleidsvrijheid van gemeenten draagt het afwegingskader bij aan meer eenduidigheid, helderheid, navolgbaarheid en transparantie in het vergunningproces.
- Ontwikkeling van een gereedschapskist met instrumenten en goede voorbeelden die gemeenten helpt met adequaat beleid om snel, zorgvuldig en met kennis aanvragen/plannen te kunnen beoordelen en eigenaren te stimuleren en wegwijs te maken. Tools kunnen zowel op inhoud gericht zijn (o.a. beleid), alsook procestools. De RCE zal hierin initiatief nemen.

Capaciteit

Nog geen gegevens.

Informatievoorziening

- In het verlengde wat hiervoor is geschreven over de ontwikkeling van de gereedschapskist, zullen ook ‘informatieproducten’ onderdeel uit kunnen maken van de gereedschapskist. Deze producten zouden gemeenten moeten helpen invulling te geven aan de informatievoorziening vanuit gemeenten aan eigenaren. Dit zouden enerzijds complete producten kunnen zijn die gemeenten direct kunnen gebruiken. Daarnaast zouden het ook formats kunnen zijn op basis waarvan gemeenten hun eigen product kunnen maken.
- De RCE heeft een groot aantal video’s over het verduurzamen van monumenten. Deze reeks zal ook in 2023 (en daarna) een vervolg krijgen. Hetzelfde geldt voor de reizende exposities die voor gemeenten beschikbaar zijn.
- De RCE zal later in 2023 ook een virtuele expositie opleveren die gemeenten (e.a.) ook in kunnen zetten bij de informatievoorziening.
- Verbetering van de ontsluiting van informatie die er beschikbaar is voor eigenaren, zodat gemeenten daar gemakkelijker naar kunnen verwijzen.
- Actief inzetten op vooroverleg vanuit gemeenten met eigenaren. Vooroverleg met eigenaren draagt in belangrijke mate bij aan kwalitatief goede verduurzamingsplannen en daarmee een snellere en betere vergunningverlening. Vooroverleg biedt ruimte om maatwerk te leveren. Dit maatwerk is nodig om monumenteigenaren optimaal van dienst te kunnen zijn. Dit vergt tijd in het proces.

Activiteiten per oplossing/doel na 2023:

Kennis en ervaring

- PM: Actief blijven volgen welke kennis en ervaring er gemist wordt en hier op blijven anticiperen.

Tooling

- PM: Actief blijven volgen of er tools gemist worden in de gemeentelijke praktijk, waarin vanuit de Routekaart voorzien zou kunnen worden.

Capaciteit

- Een detacheringspool maakt het rouleren van mensen mogelijk ter ondersteuning van gemeenten. Daarnaast zou de gemeente zelf ook meer uren en geld ter beschikking kunnen stellen.

Informatievoorziening

- PM: Actief blijven volgen of er informatie gemist wordt in de gemeentelijke praktijk, waarin vanuit de Routekaart voorzien zou kunnen worden.

Benodigde ondersteuning en samenwerking

- Ondersteuningsstructuur Routekaart, zodat de Routekaart beter afzender kan zijn van initiatieven, projecten, tools, etc. dan nu het geval is.
- Ondersteuning door communicatiewerkgroep
- Mogelijke samenwerking/overlap met de werkgroep Onderwijs.

Werkgroep Arbeidsmarkt en Onderwijs

De trekkers en betrokkenen van werkgroep arbeidsmarkt en onderwijs

Trekker: BOEi (Arno Boon)

De betrokkenen zijn: NCE (Agnes van Alphen), RCE (Jaap Lageman), NRC (Jaap Jansen, Klaas Broeder), Henk Hoogeveen (RCE), Barend Jan Schrieken (Samenwerkingsorganisatie voor Monumenteneigenaren: SOM), Sanne de Koning (vz. Vereniging Monumentenwachten) en Boudewijn de Bont (Nico de Bont).

Het doel

Het bevorderen van voldoende gekwalificeerd personeel bij de adviesbureaus, monumentenbeherende organisaties en bouwbedrijven omdat er nu een tekort is aan menskracht in de planvoorbereiding en uitvoering van verduurzaming. Ook zou een zij-instroom bevorderd moeten worden. Daarnaast kan het bieden van stageplaatsen en roulerende traineeships helpen.

Analyse

De financiën van de ,,BV Monumentenzorg'' zijn momenteel (nog) aardig op orde, alhoewel duurzaamheidseisen het verdienmodel fors negatief gaan beïnvloeden. Daarvoor zijn investeringen nodig en dus vakmanschap en kennis c.q. innovatie.

Er zijn paar belangrijke ontwikkelingen:

- In steeds meer gemeenten ontbreekt het aan visie, beleid, kennis, uitvoering, toezicht, handhaving etc. Er is geen erfgoedambtenaar (meer). Vergunningverleners wisselen snel en voor projecten worden veelal externe ruimtelijke projectleiders ingehuurd voor de duur van een planproces. Er is hierdoor weinig tot geen continuïteit. Aan de andere kant zijn de verwachtingen hoog: erfgoed als factor van belang in de grote (energie-)transities en (maatschappelijke) opgaven van dit moment. De vraag is echter wie het erfgoedbelang nog 'integraal' kan inbrengen als er niemand meer verantwoordelijk is voor het erfgoed.

- Dit is een zorg die niet alleen de gemeenten aan gaat, maar ook de provincies (verantwoordelijk voor het toezicht op gemeenten en hun erfgoedtaken) en de rijksoverheid (stelselverantwoordelijk). Het gevolg van de steeds slechter functionerende gemeenten met betrekking tot erfgoedtaken voor de RCE is onder andere dat (kennis)producten, handreikingen en afwegingskaders (van de RCE) geen doelgroep meer hebben.

- De uitvoerenden worden steeds ouder en schaarser. Vakmanschap verdwijnt. Hoe enthousiasmeren we jongeren om voor een baan in de monumentenzorg te kiezen waarbij duurzaamheid (in den brede) steeds meer van belang wordt?

- Hoe kunnen we nieuwe technieken inzetten voor het behoud van ons erfgoed? Is een 3d-geprint stucplafond, inclusief alle oneffenheden die in het origineel zitten, net zo goed als een handmatig nieuw gemaakt plafond? Kunnen nieuwe technieken de slijtage van onze mensen, die vaak zwaar werk doen, beperken? Is er bijvoorbeeld een exoskelet voor de arm van een schilder of stucadoor mogelijk?
- Hoe verspreiden we ervaringen die in de praktijk opgedaan worden met verduurzaming naar andere monumentenzorgers? Er zijn geen actieve platforms voor uitwisseling (NMo probeert dat wel maar ligt al weer een tijd stil c.q. biedt te weinig continuiteit en POM's stappen niet in dat gat).

- Niet alleen uitvoerenden worden schaars, ook de beleidsmedewerkers dus. Zo dreigt de situatie dat tientallen medewerkers van de RCE de komende paar jaar met pensioen gaan en dat uitstraling heeft op het aantrekken en behouden van talenten decentraal. Trekt "Amersfoort" straks de provincies en gemeenten leeg? Dit is ook al te zien bij de professionele monumenteneigenaren die elkaars medewerkers ,,wegkapen''.

- De sector is echter ook topzwaar. Er zijn talloze beleidsmedewerkers, onderzoekers, communicatiemedewerkers en managers actief waaronder de kennis van verduurzaming maar beperkt tot zeer beperkt is. De lasten hiervan gaan ten koste van de instandhouding en verduurzaming. Aan de voorkant wordt heel veel beleid gemaakt, maar op de steiger is het toch het vakmanschap die de werkelijke kwaliteit bepaalt en duurzaamheid genereert. En in die fase is er maar weinig professionele controle. Moeten we misschien weer meer gaan centraliseren (op provinciaal niveau?), omdat we geen mensen hebben om te decentraliseren? Of kunnen we juist veel verder gaan in decentralisatie van bijvoorbeeld vergunningen naar POM's, Monumentenwachten of gespecialiseerde aannemers?

- In de erfgoedsector zijn van oudsher heel veel vrijwilligers actief. Het signaal is dat het aantal vrijwilligers afneemt. Klopt dit signaal en is er iets tegen te doen? Hoeveel doen vrijwilligers nu werkelijk in de sector als het gaat om verduurzaming? Kan daar niet meer mee bereikt worden in planvoorbereiding (én uitvoering)?

- Verduurzaming is meer dan alleen technisch verduurzamen het gaat ook om diversiteit en sociale duurzaamheid. Dit is een onontgonnen terrein.

- Circulariteit: dit kennisdomein staat nog niet eens in de kinderschoenen; is ook een blinde vlek.

<u>Voorgenomen haalbare oplossingen</u>

1. Deskundigheidsbevordering op het gebied van verduurzaming van monumenten bij zowel de hand- als hoofdwerkers.

2. Zorgen voor adequate tooling die helpt bij het vergunningproces.

3. Zorgen voor voldoende capaciteit bij aannemers, adviseurs en eigenaren zodat de (on)mogelijkheden t.a.v. verduurzaming van monumenten snel ingeschat worden (meer repetitief adviseren, minder geld in adviesrapporten, meer in concrete verduurzaming).

4. Zorgen voor producten en betere ontsluiting van bestaande informatie (zoals platform Monumenten.nl) die de sector kan gebruiken in de informatievoorziening richting eigenaren van monumenten over verduurzaming.

5. Trainee-ship: naar analogie van de – heel concrete samenwerking door BOEi en Nico de Bont - het uitbreiden van trainee-ship. Daarmee voor de jonge generatie een aantrekkelijke start creëren en onderlinge band van allerlei organisaties in de sector (nu is de instroom te veel gericht op organisaties en niet op de sector; juist de sector moet een breed loopbaanperspectief bieden).

<u>Activiteiten 2023-2024</u>

Kennis en ervaring

- Organiseren van structurele kennissessies voor zowel hand- als hoofdwerkers.
- Opstarten van provinciale intervisiegroepen (beperken reisbewegingen!) zodat de tooling verbeterd.
- Een samenwerkingsverband optuigen waarin enkele relevante partijen – een doorsnede van de sector – optrekken om grote verduurzamingsprojecten te trekken (nader te bezien of dit kan qua aanbestedingsbeleid..).

Tooling

Onderzoeksgroep inrichten (praktijk en theorie – HBO en WO – verbinden zodat een Afwegingskader Verduurzaming Monumenten continue verbeterd wordt. POM's activeren (verplichten) om niet professionele eigenaren (lees: niet frequente opdrachtgevers) in Masterclasses per kwartaal te ,,tracteren'' op ervaringen met verduurzaming.

Benodigde capaciteit

1 coördinator; 0,8 fte

Werkgroep Communicatie

De trekkers en betrokkenen van werkgroep communicatie

De trekkers zijn: Jaap Lageman en Anita Portanje van de RCE. Verder zijn betrokken: Frank Buchner (RCE), Fleur Cools (NRF), Tessel de Rooij (GG), Christian Braak(ERM).

Het doel

Een bijdrage leveren aan het realiseren van de doelstellingen van de Routekaart Verduurzaming Monumenten. Voor 2023 is een versnelling van resultaten noodzakelijk.

De doelgroep

De aangesloten partners van de Routekaart en andere erfgoedprofessionals die betrokken zijn bij verduurzaming van monumenten. We richten ons in eerste instantie op de verbindende rol tussen de partners van de Routekaart en het bieden van relevante kennis aan erfgoedprofessionals op duurzaamerfgoed.nl.

Gemeenten en provincies hoeven zich niet allemaal individueel als partner aan te melden, zodra de IPO/ VNG en FGM zich opnieuw committeren aan de Routekaart middels een intentieverklaring en kunnen afzonderlijke gemeenten en provincies zich vervolgens opgeven als belangstellenden, dan worden ze meegenomen in de communicatie.

Strategie

De partners van de Routekaart Verduurzaming Monumenten actiever en herkenbaarder inzetten als versneller van deze opgave. Dat doet de werkgroep Communicatie door:

a. informatie op te halen uit de benoemde werkgroepen
b. kennis van activiteiten binnen de Routekaart Verduurzaming Monumenten te delen
c. partners onderling te verbinden
d. kennisdeling te stimuleren door onder meer kennissessies te organiseren en relevante kennis aan erfgoedprofessionals te bieden op duurzaamerfgoed.nl.

Benodigde ondersteuning

a. Een programmanager als trekker en gezicht van de Routekaart
b. Een formele opdracht aan de werkgroep Communicatie
c. Goedwerkende werkgroepen
d. Een vernieuwde website. De huidige website was een onepager die aansluit bij het doel van toen, met de huidige behoefte en doel om netwerk en verbindingen te vergroten bij de partners en breder kan een nieuwe website aan bijdragen. De huidige website kan daartoe niet worden uitgebouwd.
e. Budget voor capaciteit organisatie en communicatie van bovengenoemde activiteiten – zo lang er geen ondersteuningsstructuur staat bijvoorbeeld via de RCE een opdracht

Activiteiten in 2023

1. *Urgentie / aanjager:*

a. Actievere rol bij ophalen van informatie uit werkgroepen en te ontsluiten voor partners en relevante stakeholders op duurzaamerfgoed.nl.
b. Voortgangsbijeenkomsten organiseren voor delen van informatie uit de werkgroepen.

c. Communicatie verzorgen over de voortgang uit de werkgroepen naar alle partners.
d. Ontsluiten van kennis en innovaties die voortkomen uit de Routekaart communiceren richting relevante stakeholders zoals gemeenten (lobby).

2. *Kennis delen:*

a. Van duurzaamerfgoed.nl een wegwijzer maken naar relevante kennis over verduurzamen. Doelgroep erfgoedprofessionals.
b. Een podium bieden aan Routekaart-partners op De Week van het Duurzaam Erfgoed, het jaarlijkse event voor stakeholders in de duurzaamheid en erfgoedsector.
c. Jaarlijks een partnermiddag organiseren waar we kennis delen uit activiteiten van de werkgroepen en andere relevante inzichten.

3. *Samenwerking:*

a. Duidelijker gezicht naar buiten
b. Activeren en aansluiten (nieuwe) betrokken partners: (bredere) veldvertegenwoordiging.
c. Samenwerking onderling tussen partners stimuleren door partners bij elkaar te brengen (off en online) middels kennisdeling en evenementen; stimuleren van het vernieuwen en opschalen van oplossingen en initiatieven t.b.v. de versnelling van de doelen van de Routekaart.

<u>Activiteiten in 2024</u>

Begin 2024 evalueren we de activiteiten uit 2023 en bepalen we de focus en bijbehorende activiteiten voor 2024.